

HOOFSTUK XI

BEROEPSLEIDING IN DIE VAKSKOOL.

I. INLEIDING:

Bit is 'n bekende feit in onderwyskrije dat leerlinge wat in die vakskool toegelaat word nie altyd leerlinge is wat hulle tot daardie bepaalde beroep aangetrokke voel nie. Hulle beland eenvoudig in die vakskool as gevolg van ekonomiese of sociale toestande. 'n Arm leerlinge wil graag verder studeer nadat hy die std. VI-eksamen afgeleg het, maar sy ouers kan dit nie bekostig nie en 'n oplossing word gevind deur hom na 'n skool te stuur waar die kaste baie min of niks is nie. Sedantige skole is die vakskole. Behalwe hierdie kategorie van leerling is daar die groep leerlinge wat deur die beroepsleidingsraad bewusselik aangeraai word om na die vakskool te gaan omdat hulle 'n bepaalde aanleg vir daardie vak vertoon, en omdat hulle die nodige belangstellings ens. vir daardie vakke aan die dag lê. Ongelukkig sorteer die s.g. Industrie-skole ook onder die kategorie van vakskole, maar is hoofsaaklik bedoel om doelinkwante kinders op te neem en vir 'n vak voor te berei. Die leerlinge van die vakskool is dus nie uitgesukte leerlinge van die vakskool nie dus nie uitgesukte leerlinge wat spesiaal daarvoor gestuur is omdat hulle die nodige aanleg vir vakonderwys vertoon het nie.

II. BERDEPKRUISE VAN LEERLINGE WAT DIE VAKSKOOL VERLAAT:

Die o.s. tabel, ontleen aan die amptelike verslag van die Unie-Onderwysdepartement, toon die besonderhede van van die leerlinge wat die vak- en industrie-skole verlaat het in 1939.

(1)

I. Unie Onderwys-Departement. Amtelike Verslag 1939. Staatsdrukker Pretoria, 1939 p.37.

Beroep waarvoor opgeleid	Die wat werk in hulle eie vak opgesom het						Totaal
	Onder vak- leerlinge wt	nie onder vakleer- lings wet	sie besig- heid bedryf	wat by huis- werk	NR.	NR.	
	Nr.	NR.	NR.	NR.	NR.	%	
LADIES	-	12	-	8	20	75.9	
BAKKERY	-	10	-	-	10	45.5	
SGOENMAKERI	-	5	-	-	5	17.2	
STYMMALERY	1	20	-	1	22	43.1	
HABISNTMAKERI, SKRYN- WERK EN POLERING	20	162	7	6	195	70.8	
HANDEL IN KANTOOR- WERK	-	164	73	3	236	92.8	
UATM A KERY	-	26	-	-	26	100.0	
LEERLOOTERY	-	-	-	-	-	-	
MOTOR	88 (b)	222	45 (a)	112	479	91.6	
MOTOR MECHANIKUS	4	3	-	-	2	70.0	
ALG. MECHANIKUS	2	4	-	-	4	44.4	
LOODGIETER EN PLANT- METAALWERK	2	26	-	1	29	65.9	
KLERKMAKERI	10	32	4	6	72	72.8	
STOFFERI WARK, LAK- WERK EN VEF WREK	3	44	11	5	63	66.3	
WAMAKERY EN SMID WREK	21	29	1	4	35	87.1	
GEN. AMBAG	-	1	-	-	1	100.0	
TOPFING ALLE AMBAGTE	-	-	-	-	-	-	
SPECIALE KLASSE VIR SUPERNORMALE KINCHENZ	7	-	-	10	17	100.0	
TOTAL ...	172	763	140	154	1,229	79.2	

(a) Onbetroudbare getreeg, eisgelyk goedheid, onbekwaamheid en vore

(b) Uitgeplaas op k

Hierdie tabel sluit nie 200 verplas n

Uit die voorgaande tabel is dit duidelik dat leerlinge wat in die vakskool kwalifiseer nie noodwendig daardie beroep waarmee voor hulle kwalifiseer het volg nie, b.v. van die wat die van Bakkery bestudeer het maar 45.5% uiteindelik in daardie bedryf beland, terwyl 54.5% in ander beroepe beland het. Hierdie afwyking kom in 'n nog groter mate voor in sulke gevlekte soos die Bakkery en die Schoenmakersbedryf. In die geval van die bakkery het maar 17.2% die vak self opgegaan, terwyl 79.5% hulle vir ander beroepe aangemeld het. Die geval is minder opvallend vir die wat hulle bekwaam het as steenmakers. Hiervan het 43.1% hulle vir die beroep aangemeld terwyl 51.0% ander beroepe gevolg het. Daar is geen bestaande statistieke in Suid-Afrika wat die vraag en aanbod van werkmoontlikhede aangegee nie, (1) en gevvolglik kan die vakskool ook nie reken nie met hierdie fiktiewesies nou nie. Aan die anderkant beskerm die vakleerlingewet (2) nie die vakleerling in soverre as wat hy kan aandring op leerjongskap nie. Ook beskerm dit hom nie ten velle wat sy kwalifikasies betref nie. Ten tye van sy verlaat van die vakskool as die leerling werksoekend word kan hom ongeskoold of halfgeskoold werk aangebied word. Hy moet in elk geval weer inskryf as vakleerling. Die gevolg is dat sommige van hierdie skoolverlaters in werkkrings te lande kom waarvoor hulle opleiding hulle nie bekwaam het of waarvoor hulle opleiding nie benodig was nie.

Beroepsopleiding is dus nodig vir die leerlinge wat in die vakskool toegelaat word omdat dit 'n ongeselekteerde groep is as gevolg van die onspanheid van beroepskeuse van leerlinge wat daar kwalifiseer.

Vonuit 'n nasionale oogpunt beskou kan die saak aan die tegniese / ....

-
1. Vide Senens 1936.
  2. Wet 15 van 1934 en Not 22 van 1930. Staatsdrukker Pra. 1943
Sien ook Unie Onderwys Verslag vir 1939.

nieuwe opleiding in Suid-Afrika vandag nie voldoende beklemtoon word nie, veral nie met die snelle uitbreiding van industrie in Suid-Afrika nie. Die mate van gebrek wat daar op hierdie gebied bestaan word in die volgende paragrave, ontleen aan die verslag van die derde interim-verslag van die Nywerheids- en Landboukundige-kommissie, weerspieël.

Gegeweens versamel deur die genoemde kommissie, het die volgende aan die lig gebring:-

Die kommissie het onder andere gevind dat voor 1914 Suid-Afrika hoofsaaklik afhanklik was van immigrante vanuit Europeesse lande, hoewel S.A. by daardie tyd alreeds afgerig was vir arbeid in die mynwese. Die daaropvolgende invoering van vakleerling-fasilitete het die posisie aansienlik verander en die meeste van die geskoolede werkers van die industrie word nou verkry van die Europeesse seksie van die bevolking. So is daar tussen 1935 en 1938 19,000 vakleerlingkontrakte gesluit, terwyl die invoering van geskoolede werkers gedurende dieselfde periode 6,700 toedraai het. Gedurende dieselfde periode het daar 6,000 Universiteitsgraadhuise in suiwer wetenskappe, ingenieurswese, argitektuur, toegepaste- en industriële skeikunde kwalifiseer en 4,000 certifikate is ook uitgereik onder die Myne en Werke-wet in verband met myn-bestuurders, ens. Aan die 19,000 vakleerlinge kontrakte in aanmerking geneem word in die produksie van gesertifiseerde werkers 27,000 in 14 jaar of 'n gemiddelde van omrent 2,000 per jaar. In hierdie 14 jaar is 'n addisionele 15,000 Universiteitsgrada en diplomas uitgereik terwyl 50,000 seuns en dogters matrikuleer het, of 'n soortgelyke eksamen argaai het, maar nie hulle studies voortgaan het nie.

Hierteenaaglij.....

Hierdie soeker het oopgevaar 525,000 blankees die ouderdom van 16 bereik tussen 1925 en 1938. Dit is dus duidelik dat 'n baie klein groep leerlinge van die 40,000 wat jaarliks die beroepsouderdom bereik, kwalifiseer het vir vakleerlinge.(1)

As 'n geheel gesê kan gesê word dat Suid-Afrika besig is met groot handels- en tegniese uitbreidings, en dit is nodig dat daar sowel voldoende leiers as geskoolede werkers moet wees om in die bepaalde behoeftes wat ontstaan, te voorziën. Hierdie kragte kan nie voorziës word sonder die nodige teoretiese en praktiese opleiding nie. Die behoeftes aan deeglik onderlegde leiers en werkers in die handel en nywerheid, is 'n erkende behoefta. Hierdie leiers en werkers kan deur die verskillende vakskola of tegniese kolleges of selfs die Universiteite opgelei word. Daar persone in die vakskole self is ontevreden van die moontlikeheid van die rigting waarin hulle kwalifiseer en dit is dus nodig dat die vervaardiging aan hulle aangebied word. Daar is behoeftes aan die verskaffing van informasie in verband met tegniese loopbane vir die behoorlik uitbouing van die ekonomiese lewe van die volk. Daar is volgens die dagblad-pers 'n toenemende neiging om miljoene van pond in nuwe maatskappye te bele. Die vraagstuk is egter nie nosoer om die finansiële kapitaal beskikbaar te stel as om die broen en werkkapitaal te vind nie. Aan hierdie vraagstuk moet sowel die vakopleiding as die beroepsopleiding antwoord gee. Samewerking van die twee eenhede sal ongetwyfeld daarin slae om die aanvraag na die nodige geskoolede persone te voorziën en om toe te sien dat hulle reg geplaas word.

3. DIE VAKSKOOL/.....

---

1. Third Interim Report of the Industrial and Agricultural Requirements Commission 1940. Staatsdrukker Pta. 1940. p.10.

3. DIE VAKSKOOL GEE TE MIN AANDAG AAN DIE PROBLEME VAN SY LEERLINGE:

Dit is 'n bepaalde gebrek van ons vakonderwys dat die personeel te-veel aandag gee aan die organiseer van klasse, administrering van die skoolwerk, opstel van die nodige millibusse ^{en}, met die gevolg dat daar nie voldoende tyd gelaat word om voldoende aandag aan die persoonlike en individuele vraagstukke van die leerlinge te skenk t.e.v. hulle belangstellings, ambisies, behoeftes of beroepsaartiek, ens. nie, wat aangeleef kan word uit die feit dat geen sistematische beroepsleiding in die vakskool toegepas word nie. (1)

Soos bo aangetoon voorsien die hoërskole in Transvaal en Kaapland reeds ten dele aan hierdie behoeftes, want daar word besef dat die mens van brood alleen nie kan lewe nie. Die vakskole kan hierdie tema van die kulturele skole met groot vrug toepas sonder om skade aan hulle eie sake te berokken. Die beantwoording van sulke vraagstukke sou voorsiening aan die belangstellings-behoeftes, ambisies en die toekomstige loopbaan van die leerling en die beroepsaartiek val binne die gebied van die beroepsleiding. Om dus aan hierdie behoeftes te voorsien is dit nodig dat die beroepsleidingsorganisasie na hierdie skole uitgebrei moet word. (2)

4. KEUERING VAN DIE WERKERS IN DIE NYWERHEID:

Die werkers in die nywerheid self moet veleal moentlik sielkundig gekleur word. Aan hierdie probleem verstaaf die beroepsielkunde 'n antwoord en die vrug wat dit reeds afgewerpt het in industriële lande word bewys deur die toenemende belangstelling van die verskillende belangsgroepe in die industrie en die handel. Nywaars begin die belangrikheid van die personeelkeuring volgens sielkundige grondslag meer en meer aan-

vaar/.....

1. Vide Bylae IV.
2. Vergelyk ook: Prinsloo M.J. Beroepskeusevoortligting deur Skool en Jeugraad. Potchefstroom Herald 1933. p.143

vaar. (1) In Suid-Afrika self het personeelkeuring in die leer gedurende die oorlog heelwat afmetings aangeneem en vandag word hierdie ervaring gebruik in die keuring van aspirante van die Departement van Pousesse. Sparadies naas firms ook gebruik van hierdie dienste. Daar is sprake van die stigting van 'n Psigotechniese Instituut vir personeel-keuring ens. (2) 'n Aspek van hierdie personeelsseleksie is dat daar aansluiting met die personeelkeurder van die firma en die beroepsleier van die vakskool moet wees.

Die vakskool leen signalf daarvoer dat personeel-seleksie tot 'n sekere mate reeds gedoen kan word. Die vakskool bied by uitstek gelegenheid aan vir ontdekkings-kurseuse as gevolg van die verskeidenheid van laboratoria en werkswinkels. Verder het die psigotechniek reeds sover ontwikkel dat daar besame met die ontdekkingsmatrik van die vakskool en die psigotechniek 'n voorlopige diagnose t.o.v. personeelsseleksie gedoen kan word.

9. PROBLEEM VAN DIE VOORTSETTINGSONDERWYS:

In Deel van die vakonderwys staan bekend as die voortsettings-onderwys in die vorm van voortsettingsklassie. Die voortsettingsonderwys is bedoel om die Jeug wat reeds in die werk-kring staan, en buite die bereik van die gewone skole is, te helpt. (3) Die jongdiges wat in hierdie skole klasse bywoon staar ongetwyfelj baie ingewikkeld probleme in die gesig. Die probleem kan vanuit 'n opvoedkundige, sosiale, ekonomiese of van 'n beroepsaard wees, en dit kan alleen suksesvol epgelos word as die leerlinge betroubare informasie en bystand in verband met /....

-
1. Burt H.E. *Principles of Employment Psychology*. Houghton Mifflin Coy. N.Y. 1926 - verskillend.
  2. Artikel in *Die Transvaler* van 30 Oktober 1945.
  3. Allen R.D. and Brewer J.M. *Organization and Supervision of Guidance in Public Schools*. p. 237 et seq. New Publishing Coy. N.Y. 1954.

band met die probleme ondervind. Die voortettingskool self is 'n poging van die Staat om die Jeugdige op opvoedkundige gebied by te staan. Deur die voortettingskool word dan 'n verdere geleentheid geskep om die probleme van die Jong te bestuur wat van 'n beroepsaard is en wat die suksesvolle oplossing daarvan is. Dit is dus nodig dat sekere aspekte soos die beroepsinformatie ook in hierdie skole of klasse aandag ontvind.

5. ALGEMEEN ORGANISASIE:

Die algemene organisasie van die beroepsopleiding in die vakskool t.o.v. die beroepsleier, planning en insorg moet op min of meer op dieselfde basis geskoel word as die van die houeskool in hierdie verhandeling beskryf.

a. Die beroepsleier:-

'n Probleem wat dadelik aandag nodig het is hoe en waar om geskikte beroepsleiers vir die vakskool te verkry. Dit is ongetwyfeld 'n moeiliker probleem as die van die houeskole omdat daar nie in al die tipes van vakskole onderwysers of instrukteurs gevind word wat die akademiese agtergrond in die psigologie of die opvoedkunde besit nie.

Deur versigtige seleksie op elke skool, of deur nuwe aangestellings kan hierdie probleem egter verminder word.

Die opleiding van die beroepsleiers kan dan op min of meer dieselfde wyse geskied as wat voorgestel is in verband met die houeskole. Deur ooreenkoms tussen die Unie-Onderwysedepartement en die Provinciale Onderwysedepartemente kan die bestaande beroepsopleidings dienslike in diens - kursusse verskaf.

Die taak van die beroepsleider in die vakskool sal hoofsaaklik uit dieselfde funksies bestaan as die taak van die beroepsleier in die houeskool. Hy sal homself op hoogte moet stel met die voor /.....

die voorraggaande loopbaan van die leerling, sy huislike omgewing, sy sosiale en ontspannings-aktiwiteite en sy besondere bekwaamhede en gebreke sowel as sy I.K. Hierby moet gevraag word wat sy beroepsprestasies in die vakke self en ook tot 'n mate die ontdekings van sy besondere aanleg in 'n besondere afdeling van die beroep wat hy wil volg.

b. Die kurrikulum:-

Die kurrikulum wat in die vakskole gevolg word bied baie meer geleenthede aan vir ontdekings van die aanleg van die kind. 'n Bepaalde kursus in beroepsleiding self, sowel as integrasie van die verskillende kursusse, met die oog op beroepsleiding, kan in die vakskool dieselfde vrugte afwerp as in die hoërskool.

c. Ko-ordinansie met ander beroepsleidingsdienste:-

Uit vorige besprekings het duidelik genoeg gevlyk dat daar 'n nuwe verband tussen die vakskool en die hoërskool moet bestaan. Hierdie noue verband geld ook die beroepsleiding. Ideaal gesel sou daar vir die nuwe ko-ordinansie op beroepsleidingsgebied ook geresl moet word dat die vakskool en die hoërskool onder dieselfde gesag geplaas moet word. Voerlepis egter kan daar geredl word dat die provinsiale beroepsleiers ook die vakskole besoek.

7. OPSUMMING:

Opsomming kan daur gese word dat daar vandag 'n groot behoeftte is aan beroepsleiding in die vakskool en dat die bestaande organisasie in die provinsiale skole uitgebrei moet word na die vakskole.

BIBLIOGRAFIE.

I. OUTBOEK:-

- Allen R.D. Organization and Supervision in Public Education Inc. Publishing Coy. N.Y. 1934.
Allen F.J. Principles and Problems in Vocational Guidance. McGraw Hill Book Company Inc. London 1927.
Burt H.E. Principles of Employment Psychology. Houghton Mifflin Coy. N.Y. 1926.
Brewer J.H. The Vocational Guidance Movement. MacMillan Coy. 1926.
Prinsloo M.J. Beroepskeusevoortligting deur Skool en Jeugraad. Potchefstroom Herald 1933.

II. RAPPORETE, BASVROEKKE, VERSLIE:-

- a. Unie Onderwysdepartement 1925-40. Staatsdrukker Pta.
b. Sensus 1936. Staatsdrukker Pta. 1936.
c. Wet 15 van 1924 en Wet 25 van 1930. Staatsdrukker Pta. 1943.
d. Derde Interim Verslag van die Myneheids en Landboukundige Benodighede Kommissie 1940. Staatsdrukker Pta. 1940.

III. TYDSKRIFTE:-

Die Transvaler van 30.10.45.

IV. BYLAARS:-

IV.